

Eduskunnan lakivaliokunta

Valiokunnan lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle sakon muuntorangaistuksen määräämistä koskevan sääntelyn muuttamiseksi (HE 178/2018 vp)

A-klinikkasäätiö kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa esityksestä.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sakon ja rikesakon määräämisestä annettua lakia ja rikoslakia. Esityksen mukaan rangaistusmääräyksellä tai sakkomääräyksellä ei voitaisi käsitellä rikosasiaa, jos sakotettavan aikaisemmat sakkorikokset osoittavat niiden toistuvuuden ja samankaltaisuuden perusteella ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä ja niiden rikkomisista määrättyistä seuraamuksista. Jos henkilölle on käsiteltävänä olevaa rikkomusta edeltävän vuoden aikana tehtyjen tekojen perusteella määrätty vähintään kuusi sakkorangaistusta, rikkomus käsiteltäisiin tuomioistuimessa. Näin toistuvasti sakkorikoksiin syyllistyneille olisi mahdollista tuomita muuntorangaistus, jos sakkoa ei saada perityksi.

Sakon muuntosuhdetta muutettaisiin siten, että päiväsakoin määrättyissä sakoissa nykyisen kolmen päiväsakon asemesta neljää maksamatonta päiväsakkoa vastaisi yhden päivän vankeus. Muuntorangaistuksen vähimmäispituus korotettaisiin neljästä päivästä viiteen päivään ja enimmäispituus alennettaisiin 60 päivästä 40 päivään. Summaarisessa menettelyssä tuomitut sakot eivät olisi muuntokelpoisia, vaan asia vietäisiin aina tuomioistuinmenettelyyn. Alle 18-vuotiaiden sakkoja ei muunnettaisi lainkaan vankeudeksi.

A-klinikkasäätiö pitää perusteltuna esitettyä muuntosuhteen muutosta, enimmäispituuden rajausta sekä alaikäisten rajaamista muuntomenettelyn ulkopuolelle.

Suurin osa sakkorangaistuksista saadaan perityksi rahallisena suorituksena joko vapaaehtoisella maksulla tai ulosottotoimin. Muuntorangaistusta käytetään vain pienessä osassa sakkorangaistuksista, maksukykyisiltä sakotetuilta sakko saadaan pääsääntöisesti perityksi viime kädessä ulosottotoimin. Nykyisin muuntorangaistusta suorittavat vangit ovat useimmiten päihdeongelmaisia, terveydentilaltaan huonokuntoisia ja maksukyvyttömiä. He ovat siis poikkeuksellisen huonokuntoinen ryhmä jopa verrattuna muihin vankeihin.

Summaarisen menettelyn käyttö rajattaisiin toistuvasti sakkorikoksiin syyllistyneisiin, jolloin asia vietäisiin aina tuomioistuinmenettelyyn. Summaarisen menettelyn käyttö vähäisissä rikoksissa poikkeaa yleisestä periaatteesta, joten ainakin rajausta on perusteltu. On kuitenkin huomattava, että pelkkä muuntorangaistukseen tuomitseminen ei tämän ryhmän kohdalla juurikaan lisäisi seuraamusjärjestelmän vaikuttavuutta. Tosin sitä lisäisi huomattavasti se esityksen perusteluissa kuvattu mahdollisuus, että sakon muuntorangaistuksen voisi suorittaa osallistumalla

päihdekuntoutukseen tai muihin kohdennettuihin ja tavoitteellisiin sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteisiin. Siten A-klinikkasäätiö pitää kannatettavana vankeuslain 2 luvun 9 §:n kumoamista.

Koska muuntorangaistusta suorittavilla ei perustelutekstin mukaan tavallisesti ole toimivaa kuntouttavaa kontaktia sosiaali- ja terveydenhuoltoon, vaan he ovat paljolti yhteiskunnan palvelujärjestelmien ulkopuolella, heiltä edellytettävä aktiivinen osallistuminen kuntoutukseen toimenpiteistä luopumisen tai lykkäämisen ehtona saattaa olla vaikeasti täytettävissä (sakon täytäntöönpanolain 28 ja 37 § sekä rikoslain 2 a luvun 4 §).

Kohderyhmä on rajallinen ja elämäntavoiltaan poikkeuksellinen, joten erityisistä keinoista olisi syytä pitää ensisijaisina myös muuntorangaistuksen täytäntöönpanossa. Olisi perusteltua, että vankeuslain 8 luvun 9 §:n 2 momenttia täydennettäisiin siten, että mikäli on ilmeistä, että toistuvien sakkorikoksiin syyllistyneen ja muuntorangaistukseen tuomitun henkilön rikoskierre liittyy pääosin päihde- tai mielenterveysongelmasta, vankilan ulkopuoliseen laitokseen sijoittamisen tulisi olla ensisijainen sakon muunnon suorittamisen tapa, mikäli siihen ei olisi ilmeistä estettä.

Helsingissä 1.11.2018

Olavi Kaukonen
toimitusjohtaja, VTT
A-klinikkasäätiö